

HÜKÜMETE KARŞI SUÇ

Arş. Gör. İsmail YAZICIOĞLU*

ÖZET

Demokratik bir hukuk devletinde; hükümetin el değiştirmesi belirli aralıklarla yapılan seçimlerle, hükümetin düşürülmesi ise hukuki birtakım yollarla gerçekleşmektedir. Bu duruma aykırı olarak hukuk dışı yöntemlerle, hükümetin düşürülmesi veya görev yapmasının engellenmesi gerek 765 sayılı, gerekse de 5237 sayılı TCK'da suç olarak kabul edilmiştir. Bu anlamda hükümetin hukuk dışı müdahalelere karşı korunmasını amaçlayan ve 765 sayılı TCK'nın 147. maddesinde yer alan hükme karşılık gelen bir düzenlemeye, 5237 sayılı TCK'nın 312. maddesinde "Hükümete Karşı Suç" başlığı altında yer verilmiştir. Hükümetin hukuk dışı müdahalelerle karşı karşıya kalması siyasi hayatımızın her döneminde gündemde olmuş ve son yıllarda kamuoyuna yansıyan bazı davalar yoluyla sıklıkla tartışılmıştır. Bu durum "Hükümete Karşı Suç"un bu çalışmada ele alınmasını gerekli kılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hükümeti ortadan kaldırma, hükümetin görev yapmasını engelleme, TCK m.312, tehlike suçu.

* Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Ana Bilim Dalı.
i.yazicioglu@hotmail.com

CRIME AGAINST GOVERNMENT

ABSTRACT

In a democratic state governed by rule of law, change of governments occurs by the elections held at regular intervals while overthrowing a government / fall of a government is carried out by a certain number of legal ways. Contrary to this situation, bringing down the government with illegal methods or preventing government to fulfill its duties, recognized as a crime in Turkish Criminal Code Nr. 765 as well as in Turkish Criminal Code Nr. 5237. In this sense, a regulation aiming to protect the government against unlawful interventions, which correspond to Art. 147 of the Turkish Criminal Code Nr. 765, is placed under the title of “Crime Against Government” in the Art. 312 of the Turkish Criminal Code Nr. 5237. Governments have faced with unlawful interventions through our all political history and because of some court cases which also attracted the public opinion these interventions have often been discussed. This situation has necessitated handling “Crime Against Government” in this study.

Keywords: Overthrowing the government, preventing government to fulfill Its duties, TCC art. 312, offence of endangerment.

GİRİŞ

5237 sayılı TCK'nın "Mille ve Devlete Karşı Suçlar" kısmının beşinci bölümü olan "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" başlığı altında, anayasal düzenin işleyişini sağlayan organlara karşı işlenen suçlara yer verilmiştir. Bu kapsamda hükümete karşı suç 5237 sayılı TCK'nın 312. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin ilk fıkrası, "*Cebir ve şiddet kullanılarak Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs eden kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir*" hükmünü içermektedir. Bu suça karşılık gelen bir düzenlemeye 765 sayılı Mülga TCK'nın "Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler" babının ikinci faslı olan "Devlet Kuvvetleri Aleyhine Cürümler" başlığı altında, 147. maddesinde yer verilmişti. Gerek mevcut TCK'daki "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar", gerekse de 765 sayılı TCK'da "Devlet Kuvvetleri Aleyhine Cürümler" başlığı altındaki düzenlemeler, devletin Anayasa ile meydana getirilmiş temel düzenine, temel organlarına ve siyasi kuvvetlerine hukuk dışı yollarla yapılacak saldırılara karşı devleti koruma amacı gütmektedir.¹ Her iki kanunun da söz konusu bölümlerinde yasama organı, hükümet, Cumhurbaşkanı gibi devletin temel organları ile anayasal düzene yönelik gerçekleştirilecek suç niteliği taşıyan düzenlemelere yer verilmiştir.

Bununla birlikte hükümete karşı suç bakımından, 5237 sayılı TCK'daki düzenlemenin, 765 sayılı TCK'daki düzenlemeyi sadeleştirdiği ve önceki kanunda bulunan bazı karışıklıkları giderdiği söylenebilir.² 765 sayılı TCK'nın 147. maddesi "*Türkiye Cumhuriyeti İcra Vekilleri Heyetini cebren iskat veya vazife görmekten cebren menedenlerle bunları teşvik eyliyenlere ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası hükmolunur*" şeklinde bir düzenleme getiriyordu.³ Bu madde kendisiyle aynı amaca yönelen 765 sayılı TCK'nın 146. maddesi ile kıyaslandığında çelişiklere yol açıyordu. Zira 146. maddede Meclis'i devirmeye veya görevini yapamaz hale getirmeye teşebbüs, ağırlaştırılmış müebbet hapsi gerektiren bir suç olarak düzenlenmişken;⁴ 147. madde bakımından

1 Gözübüyük, Abdullah Pulat (1988), Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, 2. Cilt (Madde 125-281), 5.Baskı, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, s.167.

2 Parlar, Ali & / Hatipoğlu, Muzaffer (2008), Türk Ceza Kanunu Yorumu, 4. Cilt (Madde 223-345), 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.4194-4195.

3 765 sayılı kanunun 147. maddesinin ilk halinde hükümete karşı suç için öngörülen ceza idamdı. 2004 yılında idam cezasının kaldırılmasıyla birlikte söz konusu suçun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlendi. Bkz. (14.07.2004-5218/1)

4 765 sayılı kanunun 146. maddesinin ilk halinde teşebbüs halinde kalan bu suçun cezası idamdı. Bkz. (14.07.2004-5218/1).

fiilin tamamlanması yani hükümetin düşürülmesi veya görevini yapmasının engellenmesi halinde aynı cezaya hükmolunuyordu.⁵

5237 sayılı TCK ise 312. maddede hükümete karşı suçun oluşması bakımından teşebbüsün varlığını aramış ve teşebbüsü tamamlanmış suç gibi cezalandırmıştır. Bu anlamda hükümete karşı suç; kanunun aynı bölümünde yer verilen anayasayı ihlal (m.309), Cumhurbaşkanı suikast (m.310) ve yasama organına karşı suçu (m.311) düzenleyen maddelerle uyumlu hale gelmiş ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılmıştır.

I. KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Hukuki değer, kanun koyucunun suç tipini düzenlerken göz önünde bulundurduğu ve korunmasını istediği irade olarak açıklanabilir.⁶ Bu irade hükümete karşı suçu düzenleyen TCK'nın 312. maddesinin gerekçesinden anlaşılabilir.⁷ Bu anlamda söz konusu suç bakımından korunan hukuki değer, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin egemenlik unsurunu meydana getiren üç güçten yönetim gücünü temsil eden hükümetin, ortadan kaldırılması veya görev yapmasının engellenmesinin önlenmesidir.⁸ Bu şekilde hükümetin (ya da Bakanlar Kurulu'nun), Anayasaya uygun olarak görevini yerine getirmesinin sağlanması amaçlanmaktadır.⁹ Söz konusu amaç 1982 Anayasası'nın 8. maddesinde, "Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir" şeklinde düzenlenmiştir. Bu anlamda parlamenter sistemi benimseyen 1982

5 Gözübüyük, s.198.

6 Artuk, Mehmet Emin & Gökçen, Ahmet & Yenidünya, Ahmet Caner (2013), Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.8.

7 TCK m.312'nin gerekçesi şu şekildedir: "Madde metninde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin egemenlik unsurunun olduğu üç güçten yönetim gücünü temsil eden Hükümetin ortadan kaldırılmasına veya böyle olmamakla birlikte görevini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs edilmesi ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Bu suç tanımında da Anayasa düzeninin temel organlarından biri olan Hükümetin ortadan kaldırılmasına veya görevlerinin engellenmesine yönelik teşebbüse ait icra hareketleri tam suç gibi cezalandırılmaktadır. Maddenin uygulamasına ilişkin diğer hususlar için Anayasayı ihlal ve Yasama organına karşı suça ilişkin maddelerin gerekçelerine bakılmalıdır." Bkz. Özgenç, İzzet (2005), Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.1102.

8 Arslan, Çetin & Azizağaoğlu, Bahattin (2004), Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara, Asil Yayınevi, s.1252; Gören, Sami (2012), En Son Değişikliklerle Açıklamalı-İçtihatlı; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.1539; Malkoç, İsmail (2013), Açıklamalı Türk Ceza Kanunu (Son Değişiklikler ve İçtihatlarla), 4. Cilt (Madde 242-345), Ankara, s.4810.

9 Parlar & Hatipoğlu, s.4195.

Anayasası, iki başlı yürütme organı öngörmüş ve bunların yetki ve görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılıp, yerine getirilmesini teminat altına almıştır. Dolayısıyla Bakanlar Kurulu'nun hukuka uygun olarak kullandığı yetkiler ve yerine getirdiği görevlerin engellenmesinin Anayasanın söz konusu maddesini ihlal ettiği söylenebilir.

Bu noktada Bakanlar Kurulu'nun görev ve yetkilerinin açığa kavuşturulması, hükümete karşı suç bakımından korunan hukuki değer in anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bakanlar Kurulu'nun esas görevi iç ve dış siyaseti belirleyip, yürütmektir.¹⁰ Bu durum 1982 Anayasası'nın 112. maddesinin 1. fıkrasında Bakanlar Kurulu'nun genel siyaseti yürüttüğü şeklinde ifade edilmiştir. Bakanlar Kurulu'nun diğer görevleri Anayasanın çeşitli maddelerine dağılmıştır.¹¹ Buradan hareketle hükümete karşı suçla ilgili düzenlemenin, Bakanlar Kurulu'nun genel siyaseti yürütme imkânını koruduğu ifade edilebilir.

TCK'nın 312. maddesi, hükümet ya da Bakanlar Kurulu'nu bir bütün halinde korumaktadır. Bu nedenle tek bir bakanın ya da her biri ayrı görevler icra eden bakanlıkların, bu madde kapsamındaki korumadan yararlanamayacağı söylenebilir.¹² Başbakanın görevlerini yerine getirmesinin engellenmesi halinin ise bu madde kapsamında değerlendirileceğini kabul etmek gerekir.¹³ Zira 1982 Anayasası'na göre Başbakan, Bakanlar Kurulu'nun başıdır ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir (m.112/1). Şu halde Başbakanın kısmen veya tamamen görevini yapamaz hale gelmesi, genel siyasetin yürütülmemesine ve dolayısıyla hükümetin görevlerini yerine getirememesine neden olacaktır.

10 Tanör, Bülent & Yüzbaşıoğlu, Necmi (2001), 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, 2.Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s.342.

11 Gözler, Kemal (2010), Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 10.Baskı, Bursa, Ekin Yayınevi, s.342; Atar, Yavuz (2007), Türk Anayasa Hukuku, 4.Baskı, Konya, Mimoza Yayınevi, s.270-271.

12 Gerçeker, Hasan (2011), Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, 2. Cilt, Ankara, Ütopya Grafik Yayınevi, s.3098; Parlar & Hatipoğlu, s.4196. Hükümete karşı suçu düzenleyen 765 sayılı TCK'nın 147. maddesi hakkındaki benzer görüş için bkz. Savaş, Vural & Mollamahmutoğlu, Sadık (1995), Türk Ceza Kanununun Yorumu, 2. Cilt, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.1529.

13 Ayrıca bkz. Savaş & Mollamahmutoğlu, s.1529.

II. TİPİKLİĞİN MADDİ UNSURLARI

A. FAİL

Hükümete karşı suçun failinin, diğer suç tiplerinde olduğu gibi mutlaka gerçek kişi olması gerekir. Zira tüzel kişiler suçun faili olamazlar.¹⁴ Özgü suçlar olarak ifade edilen bazı suçlar bakımından ise failin insan olmasının yanında özel bir yükümlülük altında bulunması ve belli niteliklere sahip olması aranmaktadır.¹⁵ Hükümete karşı suçun faili olmak bakımından belli nitelikler (resmi veya siyasi sığata sahip olmak, vatandaş olmak gibi) aranmamış olup, bu suçun faili herkes olabilir.¹⁶ Dolayısıyla hükümete karşı suç, özgü suç değil, genel suçtur. Hükümete karşı suçun faili, tek bir kişi olabileceği gibi birden fazla kişi de olabilir. Bununla ilgili açıklamalara iştirak kısmında yer vereceğimizden, burada birkaç hususa değinmekle yetinelim.

Hükümete karşı suçun da aralarında bulunduğu bazı suçları işlemek amacıyla TCK'da "Silahlı örgüt" ve "Suç İçin Anlaşma" başlıklarıyla düzenlenen 314 ve 316. maddedeki hükümlerin ihlali halinde failin tek bir kişi olmayacağını belirtmek gerekir.¹⁷ Hükümete karşı suçun gerçekleştirilmesi için silahlı örgüt kurulması halinde TCK m.314/3'te ifade edildiği gibi suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna (TCK m.220) ilişkin hükümlerden yararlanılacaktır.¹⁸ TCK m.220/1'e göre, "örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması" gerekmektedir. şu halde hükümete karşı suçun işlenmesi için silahlı örgüt kurulması halinde en az üç failin varlığından söz edilebilecektir. TCK m.316/1'de ise hükümete karşı suçun işlenmesi amacıyla iki veya daha fazla kişinin aralarında anlaşması ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmiştir. Bu durumda en az iki failin bulunması gerekmektedir.

-
- 14 Artuk, Mehmet Emin & Gökçen, Ahmet & Yenidünya, Ahmet Caner (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.267; Hakeri, Hakan (2012), Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.119; Koca, Mahmut & Üzülmöz, İlhan (2012), Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.103.
- 15 İçel, Kayıhan & Sokullu-Akıncı, Füsün & Özgeç, İzzet & Sözüer, Adem & Mahmutoğlu, Fatih S. & Ünver, Yener (2000), İçel Suç Teorisi (2. Kitap), 2.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s.90; Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.268; Hakeri, s.119; Özbek, Veli Özer & Kanbur, Mehmet Nihat & Doğan, Koray & Bacaksız, Pınar & Tepe, İlker (2013), Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.217.
- 16 Parlar & Hatipoğlu, s.4195; Gerçekler, s.3099; Arslan & Azizağaoğlu, s.1252; Gören, s.1539; Gözübüyük, s.198; Malkoç, s.4810.
- 17 TCK m.309'da düzenlenen Anayasayı ihlal suçu bakımından benzer çıkarım için bkz. Yaşar, Kenan Evren (2014), 'Karşılaştırmalı Olarak Anayasayı İhlal Suçu', Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Sayı: 1-2, Cilt: 2, s. 218.
- 18 TCK m.314/3: "Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açasından aynen uygulanır."

B. FİİL

765 sayılı TCK'nın hükümete karşı suçla ilgili düzenlemeye yer veren 147. maddesinde fiilin tamamlanması halinde suç oluşurken;¹⁹ mevcut kanun teşebbüs halinde kalmış fiili tamamlanmış suç gibi cezalandırmaktadır. Bu anlamda TCK m.312'ye göre hükümete karşı suç bakımından cezalandırılabilir fiil, cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs etmektir.²⁰

TCK'nın 312. maddesinde öngörülen “ortadan kaldırma” ifadesi hükümetin düşürülmesini; “görevlerini yapmasını engelleme” ifadesi ise hükümeti çalışamaz hale getirmeyi belirtmektedir.²¹ Maddeye göre bu amaçların cebir ve şiddet kullanılarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Maddenin ilk hali, “cebir veya tehdit kullanılarak” şeklinde düzenlenmişken, Genel Kurul görüşmeleri sırasında verilen önergeyle tehdit kavramının maddeden çıkarılması istenmiştir. Önergenin kabulüyle birlikte “cebir ve şiddet kullanılarak” ifadesine yer verilmiş ve madde bu şekilde kanunlaşmıştır.²² Cebir ve şiddet kullanılması, bu suçun hukuk dışı ve meşru olmayan fiillerle işlenebileceğini ortaya koymaktadır.²³ Dolayısıyla hükümetin düşürülmesiyle sonuçlanan fakat Anayasaya ve kanuna uygun olarak gerçekleşen fiillerin bu suçu oluşturmayacağı açıktır. Bu konuya hukuka aykırılık kısmında değinilecektir.

Belirtilmesi gereken diğer bir husus, maddede geçen “cebir” unsurunun tehdidi de içine alıp almadığı, hükümete karşı suçun tehditle işlenip işlenemeyeceğidir. Bir görüşe göre maddede geçen cebir unsuru, maddi cebri olduğu kadar manevi cebri de ifade etmektedir. Dolayısıyla kişilerin iradesi üzerinde zorlayıcı etkisi bulunan tehdit yoluyla da bu suç meydana gelebilir.²⁴ Kanaatimize göre ise kanun koyucunun yapmış olduğu değişiklik bilinçli bir tercihin ifadesidir. Kanun koyucu tehdit yoluyla bu suçun işlenemeyeceğini öngörmüş ve tehdit unsurunu maddeden çıkarmıştır. Bunun yerine getirilen

19 Bkz. Savaş & Mollamahmutoğlu, s.1529; Gözübüyük, s.198-199.

20 Parlar & Hatipoğlu, s.4195; Malkoç, s.4810; Gerçekler, s.3099; Donay, Süheyl (2007), Türk Ceza Kanunu Şerhi, İstanbul, Beta Yayınevi, s.443; Arslan & Azizağaoğlu, s.1252.

21 Parlar & Hatipoğlu, s.4196.

22 Bkz. Özgenç, s.1102. Aynı değişiklikler hükümete karşı suçtan başka, anayasayı ihlal (m.309) ve yasama organına karşı suçu (m.311) düzenleyen maddelerde de yapılmıştır.

23 Parlar & Hatipoğlu, s.4195; Gözübüyük, s.199.

24 Yaşar, Osman & Gökcan, Hasan Tahsin & Artuç, Mustafa (2010), Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Ankara, Adalet Yayınevi, s.8463.

şiddet unsuruyla birlikte, mevcut düzenlemede “cebir ve şiddet kullanılarak” ifadesine yer verilmiş ve buradaki cebrin maddi nitelikte olduğu ayrıca vurgulanmıştır.²⁵ Söz konusu değişikliğin gerekçesi de kanun koyucunun iradesini bu şekilde ortaya koyduğunu göstermektedir.²⁶ Şu halde hükümete karşı suçun, tehditle de işlenebileceğini düşünmek, kanun koyucunun yapmış olduğu değişikliği anlamsız kılacaktır.²⁷ Diğer yandan tehdidin, kanunda öngörülen durumu gerçekleştirmeye elverişli olduğunu söylemek oldukça güçtür.²⁸ Bu nedenle kanundaki amacın gerçekleştirilmesi bakımından maddi nitelikte, fiziksel birtakım fiillerin aranması isabetli bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Ancak kanunda öngörülen amacın gerçekleştirilmesine yönelik her türlü cebir ve şiddet eyleminin bu suçu meydana getireceği söylenemez. Hükümete karşı suçun oluşabilmesi için cebir ve şiddet eylemlerinin, hükümetin ortadan kaldırılması veya görevlerini kısmen ya da tamamen yerine getirmesini engellemeye elverişli ve belli bir ağırlıkta olması gerekmektedir. Kanun bu niteliğe sahip cebir ve şiddet eylemlerinin icrasına başlanmasını suçun oluşumu için yeterli görmüş, sonucun gerçekleşmesi şartını aramamıştır.²⁹ Bu anlamda maddedeki amacı gerçekleştirmeye elverişli olmayan fiillerin gerçekleştirilmesi ve araçların kullanılması, başka suçların oluşumuna sebebiyet verse de bu suçu meydana getirmeyecektir.³⁰

C. SUÇUN KONUSU

Suçun konusu genel olarak, suç tipine uygun hareketin yöneldiği kişi ya da şey³¹ veya tipik hareketin üzerinde gerçekleştiği kişi ya da şey³² olarak ifade edilebilir. Bu anlamda hükümete karşı suçun konusu, maddenin gerekçesinden de yararlanılarak yönetim gücünü temsil eden hükümet olarak belirlenebilir. Ancak suç tipine uygun hareketin, hükümet üzerinde gerçekleşme-

25 Arslan & Azizağaoğlu, s.1245.

26 Değişikliğin gerekçesi önerge metninde şu şekildedir: “Anayasamızda güvence altına alınmış olan ifade ve örgütlenme özgürlüğü kapsamında kullanılan hakların bu suç kapsamında değerlendirilemeyeceğinin daha açık biçimde vurgulanması ve bu bakımdan ortaya çıkabilecek tereddütlerin giderilmesi için böyle bir değişikliğin yapılması gerekli görülmüştür.” Bkz. Özgenç, s.1102.

27 Malkoç, s.4804.

28 Bu noktada Donay, tehdit yoluyla hükümeti ortadan kaldırmaya teşebbüs etmenin imkânsız olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Donay, s.443.

29 Gerçeker, s.3099; Malkoç, s.4810-4811; Parlar & Hatipoğlu, s.4195-4196.

30 Malkoç, s.4810.

31 Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.280; Hakeri, s.121.

32 Koca & Üzülmüş, s.107; Özbek & Kanbur & Doğan & Bacaksız & Tepe, s.218.

sinin temel nedeni hükümetin fiziksel varlığı olmayıp, sahip olduğu yönetim gücüdür. Bu yönetim gücü, hükümetin birtakım görevleri yerine getirmesi şeklinde dış dünyaya yansımaktadır. İşte maddede belirtilen tipik hareket, esasen hükümetin görevlerini yerine getirmesine yönelmektedir.³³ Bu durum TCK m.312'de hükümetin görevlerini yapmasını engellemeye veya hükümeti ortadan kaldırmaya teşebbüs etme şeklinde ifade edilmektedir. Maddede düzenlenen her iki durumda da tipik hareket, hükümeti görev yapamaz hale getirmeyi hedeflemektedir. Buradan hareketle suçun konusu, yönetim gücüne ve dolayısıyla hükümete yönelmektedir.

1982 Anayasası'na göre hükümetin kurulabilmesi için Cumhurbaşkanı, milletvekili sıfatına sahip bir kişiyi Başbakan olarak atar (m.109/2).³⁴ Başbakan olarak atanan kişi, milletvekilleri içinden veya milletvekili olmamakla birlikte milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından bakanları belirleyerek, Bakanlar Kurulu'nu oluşturur (m.109/3). Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı'nın atama işlemiyle kurulur ve atama tarihinde göreve başlar. Bakanlar Kurulu'nun göreve başlayabilmesi için Meclis'ten güvenoyu alması gerekmez.³⁵ Geçici Bakanlar Kurulu'nun bulunması halinde ise Anayasanın 114. maddesindeki esaslar uygulanacaktır. Bu bağlamda Anayasanın öngördüğü şekilde kurulan ve göreve başlayan Bakanlar Kurulu ya da geçici Bakanlar Kurulu'na TCK m.312 anlamında hukuka aykırı şekilde yapılan müdahaleler, hükümete karşı suç oluşturacaktır. Yine "işgüder hükümet" olarak adlandırılan ve görevi sona ermiş fakat yeni hükümetin atanmasına kadar görevini devam ettiren hükümete³⁶ karşı da bu suçun işlenebileceğini kabul etmek gerekir. Zira bu halde de yönetim gücünü temsil eden bir hükümet bulunmaktadır.

Ceza hukuku bakımından tipik hareket, suçun konusu üzerinde zarara yol açmışsa zarar suçlarından; zarar tehlikesi meydana getirmişse tehlike suçlarından bahsedilmektedir.³⁷ Hükümete karşı suç, TCK'da tehlike suçu olarak düzenlenmiştir.³⁸ Daha önce de belirtildiği gibi bu suçun meydana gelmesi

33 Özek, Çetin (1967), Siyasi İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s.258, 265.

34 Anayasal zorunluluk bulunmamakla beraber, kurulan hükümetin sonrasında Meclis'ten güvenoyu alması gerektiğinden, Cumhurbaşkanı'nın Meclis'ten güvenoyu alabilecek bir kişiyi (örneğin Meclis'te çoğunluğa sahip siyasi partinin liderini) Başbakan olarak ataması beklenir. Bkz. Özbudun, Ergun (2010), Türk Anayasa Hukuku, 11.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.339-340; Tanör & Yüzbaşıoğlu, s.337; Gözler, s.336.

35 Özbudun, s.340; Gözler, s.337; Atar, s.268-269.

36 İşgüder hükümet hakkında bilgi için bkz. Gözler, s.341.

37 Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.281; Koca & Üzülmmez, s.108-109.

38 Parlar & Hatipoğlu, s.4195.

bakımından suçun icrasına başlamak yeterli kabul edilmiş, kanunda öngörülen sonuçların gerçekleşmesi aranmamıştır. Bu anlamda kanun, hükümetin görevlerini yerine getirmesini engellemeye yönelik gerçekleşen icra hareketlerini tehlike oluşturduğu için cezalandırmıştır. Ancak burada her türlü icra hareketlerinin değil, hükümete karşı suçu oluşturmaya elverişli olan hareketlerin bu kapsamda değerlendirileceğini tekrar belirtmek gerekir. Bu durum hükümete karşı suçun, soyut ve somut tehlike suçu şeklinde ikiye ayrılan tehlike suçlarından hangisinin içinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Şöyle ki soyut tehlike suçları, suç tipine uygun hareketin yapılmasıyla oluşan ve suçun konusu üzerinde tehlikenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin araştırılmadığı suçlardır.³⁹ Somut tehlike suçları ise suç tipine uygun hareketi, suçun konusu üzerinde tehlike oluşturabileceğinden cezalandırılabilir görür.⁴⁰ Ancak bu suçlar bakımından tipik hareketin suçun konusu üzerinde gerçekten tehlike meydana getirip getirmediğinin araştırılması icap etmektedir.⁴¹ Bu anlamda tipik hareketin, suçun konusunu tehlikeye düşürmesi ve cezalandırılması için suçun işlenmesine elverişli, belli bir ağırlıkta olması ve elverişli araçlarla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Buradan hareketle hükümete karşı suç, somut tehlike suçları arasında kabul edilmelidir. Dolayısıyla cebir ve şiddet kullanarak ortaya çıkan ve hükümeti ortadan kaldırma veya görev yapmasını engelleme amacı taşıyan her fiil, TCK m.312 kapsamında değerlendirilmemelidir. Zira böyle bir kabul, suçun kapsamını oldukça genişletecek ve söz konusu hükümde öngörülen ceza da düşünüldüğünde adaletsiz sonuçlara yol açabilecektir. Somut tehlike oluşturmayan bu fiillerin, Ceza Kanunu'nda öngörülen başka maddeler kapsamında cezalandırılabilmesine ise kuşku yoktur.

Son olarak, hükümete karşı suçun konusu ile bu suç bakımından korunan hukuki değer birbirine karıştırılmamalıdır. Suçun konusu hükümet iken, korunan hukuki değer, daha önce de belirtildiği gibi, hükümetin ortadan kaldırılması veya görev yapmasının engellenmesinin önlenmesi ve böylece hükümetin Anayasaya uygun olarak görevini yerine getirmesinin sağlanmasıdır. Aradaki fark, tipik hareketin suçun konusunu tehlikeye düşürerek, korunan hukuki değeri ihlal ettiği⁴² şeklinde ortaya konabilir. Bu anlamda hükümete karşı suç bakımından kanun, hükümetin görev yapmasını tehlikeye düşüren fiilleri, hükümetin Anayasaya uygun olarak görevini yerine getirmesini ihlal ettiği için cezalandırmaktadır.

39 Artuk & Gökçen & Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.282; Koca & Üzülmöz, s.109; Özgenç, s.224.

40 Koca & Üzülmöz, s.110.

41 Artuk & Gökçen & Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.282; Koca & Üzülmöz, s.110; Özgenç, s.224.

42 İçel & Sokullu-Akıncı & Özgenç & Sözüer & Mahmutoglu & Ünver, s.89; Özgenç, s.223.

D. MAĞDUR

Mağdur, suçun konusunun ait olduğu kişi ya da kişileri ifade etmektedir.⁴³ Sadece gerçek kişiler suçun mağduru olabilir. Gerçek kişiler dışında tüzel kişiler, devlet gibi organlar suçun mağduru değil, suçtan zarar gören olarak kabul edilebilir.⁴⁴ Bazı suçlar bakımından mağdur belli bir kişi olarak gösterilmişken, bazı suçlarda belli bir kişi mağdurdan bahsedilemez.⁴⁵ Bu durumda toplumu oluşturan bireylerin tamamının suçun mağduru olduğu kabul edilir.⁴⁶ Bu noktada Koca/Üzülmez'in yaptığı tespitten yararlanarak, suçun konusunun belli bir kişi veya kişilere ait olması halinde mağdurun da bu kişi veya kişiler olacağı; suçun konusunun belli bir kişi veya kişilere değil, toplumu oluşturan bireylerin tamamına ait olması halinde ise mağdurun toplumdaki herkes olacağı söylenebilir.⁴⁷

Bazı suçlarda ise toplumu oluşturan herkes gibi, belirli kişi veya kişiler de mağdur olabilmektedir.⁴⁸ Kanaatimize göre hükümete karşı suçu bu kapsamda ele almak gerekir. Zira yalnızca gerçek kişiler mağdur olduğundan, hükümet bu suçun mağduru olamayacaktır. Diğer yandan söz konusu suç bakımından, suçun konusunun belli bir kişi veya kişilere ait olduğu söylenebilir. Bu yönüyle, hükümete karşı suçun dar anlamda mağduru hükümet üyeleri olarak ifade edilebilir. Ancak hükümetin sadece belli kişilere ait olarak düşünülmesi ve mağdurun bu kişiler olarak görülmesi, bu suç bakımından korunan hukuki değerle bağdaşmamaktadır. Bu anlamda hükümete meşru olmayan müdahalelerde bulunulması ve onun Anayasaya uygun olarak görevlerini yerine getirmesinin engellenmesi durumunda o toplumda yaşayan bireylerin tamamı mağdur olmaktadır. Dolayısıyla hükümete karşı suçun, geniş anlamda mağduru toplumda yaşama hakkına sahip olan herkeştir.

43 Özgenc, s.225; Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.283; Koca & Üzülmez, s.105; Hakeri, s.120.

44 Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.283-284; Özgenc, s.226-227; Koca & Üzülmez, s.106. Devletin de suçun mağduru olabileceği görüşü hakkında bkz. Soyaslan, Doğan (2012), Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.240.

45 Özgenc, s.227.

46 Genel tehlike yaratan suçlar (TCK m.170 vd.), çevreye karşı suçlar (TCK m.181 vd.), kamunun sağlığına karşı suçlar (TCK m.185 vd.), kamu güvenine karşı suçlar (TCK m.197 vd.), kamu barışına karşı suçlar (TCK m.213 vd.), ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar (TCK m.235 vd.), kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar (TCK m.247 vd.), adliyeye karşı suçlar (TCK m.267 vd.) ve devletin güvenliğine karşı suçlar (TCK m.302 vd.) bu kapsamda değerlendirilir. Bkz. Özgenc, s.227; Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.284; Koca & Üzülmez, s.105.

47 Koca & Üzülmez, s.105.

48 Özgenc, s.227; Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.284.

III. TİPİKLİĞİN MANEVİ UNSURU

Ceza hukuku bakımından bir suçun varlığı ve suçtan sorumluluğun söz konusu olabilmesi için suç tipinde öngörülen hareketin gerçekleştirilmesi yeterli değildir. Manevi unsur olarak ifade edilen, fail ile fiil arasındaki manevi (psikolojik) bağın da kurulması gerekmektedir.⁴⁹ Bu bağ suçun kasten veya taksirle işlenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Hükümete karşı suçun, manevi unsuru kast olup, taksirle işlenmesi mümkün değildir.⁵⁰ Zaten TCK m.312'de tamamlanmış suç gibi kabul edilen ancak teşebbüs aşamasında kalan bir suçtan bahsedildiğinden ve taksirle bir suça teşebbüs edilemediğinden, bu suçun taksirle işlenmesi söz konusu olamayacaktır. Failin, söz konusu hükümde öngörülen fiili bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla hükümete karşı suçun genel kastla işlenebileceği, suçun oluşması bakımından herhangi bir amaç veya saikin önemli olmadığı ifade edilmelidir.⁵¹

Bu noktada TCK'nın 312. maddesindeki düzenleme göz önünde bulundurularak, amaç veya saik hususuna ayrıca değinmek gerekmektedir. Bazı suç tiplerinde failin, fiilini bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesinin yanında belli bir amaç veya saik doğrultusunda hareket etmesi, o suçun manevi unsuru kapsamında değerlendirilmektedir.⁵² Bu suçlar bakımından fail, kasten hareket etmekle birlikte suç tipinde belirtilen amaç veya saikle hareket etmedikçe o suçun varlığından söz edilmemektedir. Failin amaç veya saikle harekete geçmesi doktrinde "özel kast" şeklinde ifade edilmektedir.⁵³ Mevcut TCK, genel kast-özel kast ayrımını kaldırmakla birlikte, doktrinde ve yargı kararlarında bu ayrıma değinilmesi, hükümete karşı suçun bu anlamda açıklanmasını gerektirmektedir. Diğer yandan TCK m.312'de geçen fiilin, hükümeti ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını engellemeye yönelik olması, failin belli bir amaç veya saik doğrultusunda hareket ettiği ve bu suç bakımından özel kast aranacağı şeklinde anlaşılmaya müsaittir. Belirtmek gerekir ki amaç veya saik, "*kasttan önce gelen, kastı hazırlayan bir düşünce*";⁵⁴ veya "*suç tipinde belirtilen neticeyi gerçekleştirmeye yönelik kişinin içsel aleminde oluşan ve hareketi*

49 Soyaslan, s.405; Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.288; Özgenç, s.241; Koca & Üzülmüş, s.131; Hakeri, s.183.

50 Arslan & Azizağaoğlu, s.1253; Gerçeker, s.3099; Gören, s.1539; Gözübüyük, s.199; Parlar & Hatipoğlu, s.4196; Özek, s.267.

51 Gerçeker, s.3099; Arslan & Azizağaoğlu, s.1253; Parlar & Hatipoğlu, s.4196.

52 Özgenç, s.242; Artuk & Gökçen & Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.310.

53 İçel & Sokullu-Akıncı & Özgenç & Sözüer & Mahmutoğlu & Ünver, s.238; Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.310; Özgenç, s.242. Ayrıca bkz. Hakeri, s.198; Özbek & Kanbur & Doğan & Bacaksız & Tepe, s.266.

54 Artuk, Mehmet Emin (1996), 'Hürriyeti Tahdit Cürmü', Halid Kemal Elbir'e Armağan, İstanbul, s.66.

*yönlendiren hareketle ilgili kararın alınmasındaki etken*⁵⁵ olarak ifade edilebilir. Fail, hükümete karşı suçu işleme kastının öncesinde hareketini yönlendiren bir düşünceye sahip olabilir. Örneğin, mevcut hükümeti ortadan kaldırarak yerine arzu ettiği hükümetin göreve gelmesi ya da hükümetin görev yapmasını engelleyerek devletin ekonomik gücünün zayıflatılması gibi. Ancak hükümete karşı suçun varlığı bakımından bu gibi saik veya amaçlar önemli değildir. Önemli olan failin, cebir ve şiddet kullanmak suretiyle hükümeti ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını engellemeye yönelik bir fiili bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesidir. Perde arkasındaki saik veya amaç, suçun cezalandırılabilirliği açısından bir anlam ifade etmemektedir. Buradan hareketle hükümete karşı suçun işlenmesinde özel kast aranmayacağı belirtilmelidir.⁵⁶

IV. HUKUKA AYKIRILIK

Suçun oluşması için kanunda öngörülen fiilin gerçekleştirilmesi yeterli olmayıp, aynı zamanda bu fiilin hukuka aykırı olması gerekmektedir. Bu anlamda hukuka uygunluk nedenlerinden birinin bulunması halinde, fiilin hukuka aykırılığı ortadan kalkacağından suçtan da söz edilemeyecektir.⁵⁷ Hükümete karşı suç bakımından TCK'da düzenlenen ve failin eylemini hukuka uygun hale getiren bir nedenden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Sadece TCK m.26'da hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenen hakkın kullanılması, anayasal bir kurum olan güvenoyu mekanizmasıyla hükümetin düşürülmesi bakımından değerlendirilebilir.

1982 Anayasası, görev başlangıcında (m.110) ve görev sırasında (m.111) olmak üzere iki tür güvenoyu mekanizmasına yer vermiştir. Gerek görev başlangıcındaki, gerekse de görev sırasındaki güven oylaması siyasi sorumluluğun gerçekleşmesini sağlamaktadır.⁵⁸ Bakanların görevlerine Meclis tarafından son verilebilmesi anlamına gelen siyasi sorumluluk, bireysel ve kollektif olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır.⁵⁹ Bakanların görev alanlarını ilgilendiren konularda kendi siyasi sorumluluklarına yol açan bireysel sorumluluk konumuz

55 Özbek & Kanbur & Doğan & Bacaksız & Tepe, s.266.

56 Ayrıca bkz. Özek, s.267, 161 vd.

57 Centel, Nur & Zafer, Hamide & Çakmut, Özlem (2011), Türk Ceza Hukukuna Giriş, 7.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s.279; İçel & Sokullu-Akıncı & Özgenç & Sözüer & Mahmutoğlu & Ünver, s.92; Soyaslan, s.363; Hakeri, s.243.

58 Özbudun, s.342.

59 Özbudun, s.341; Tanör & Yüzbaşıoğlu, s.346; Gözler, s.268; Teziç, Erdoğan (2012), Anayasa Hukuku, 14.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s.486-487.

dışındadır. Kollektif sorumluluk ise hükümetin genel siyasetinin yürütülmesi ile ilgili olup, birlikte sorumluluğu ifade etmektedir.⁶⁰ Görev başlangıcında ve görev sırasında yapılan güven oylamalarıyla hükümetin düşürülmesi kollektif sorumluluğun gereği olarak ortaya çıkmaktadır.

Görev başlangıcındaki güven oylaması, daha önce belirtildiği gibi yeni kurulan ve göreve başlayan bir hükümet için söz konusudur. Hükümetin programını oluşturup, bu programın Başbakan veya bir bakan tarafından Meclis'te okunmasıyla güvenoyuna başvurulur (m.110/2). Bu anlamda görev başlangıcındaki güven oylaması, hükümet programının uygulanabilmesi bakımından Meclis'in, hükümete olan güvenini göstermektedir.⁶¹ Hükümetin göreve başlarken güvenoyu almasını kolaylaştırmak amacıyla basit çoğunluk yeterli görülmüş, nitelikli çoğunluk aranmamıştır.⁶² Bununla birlikte hükümetin, Meclis'ten güvenoyu alamaması halinde görevinin sona ereceği açıktır.⁶³

Görev sırasındaki güven oylaması ise hükümetin kendi girişimiyle gerçekleşebileceği gibi milletvekillerinin girişimiyle de söz konusu olabilir. Anayasada güven oylamasının hükümetin kendi girişimiyle gerçekleşmesi güven istemi (m.111) ; milletvekillerinin girişimiyle gerçekleşmesi gensoru (m.99) olarak düzenlenmiştir.⁶⁴ Anayasanın 111. maddesine göre Başbakan gerekli gördüğü takdirde hükümeti için Meclis'ten güven isteyebilecektir. Bu durumda yapılan güven oylamasında güven isteminin reddedilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla mümkündür (m.111/3). Oylamada güvensizlik oyları dikkate alınmakta ve bu oyların 276'ya ulaşması halinde⁶⁵ hükümet düşmektedir. Gensoru ise bakanlar, Başbakan veya Bakanlar Kurulu

60 Özbudun, s.341-342; Teziç, s.487; Tanör & Yüzbaşıoğlu, s.346.

61 Tanilli, Server (1993), Devlet ve Demokrasi; Anayasa Hukukuna Giriş, 7.Baskı, İstanbul, Cem Yayınevi, s.342.

62 Anayasanın 110. maddesinde, nitelikli çoğunlukla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. TBMM İçtüzüğü'nün 124. maddesinin 4. fıkrasında ise "...Güven oylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır" denmek suretiyle Anayasanın 96. maddesinde düzenlenen basit çoğunluk usulüne gönderme yapılmıştır.

63 Gözler, s.338; Atar, s.276. 1982 Anayasası döneminde Tansu Çiller tarafından kurulan 51. Hükümetin ve Mesut Yılmaz tarafından kurulan 53. Hükümetin, göreve başlarken yapılan güven oylamasında güvenoyu alamamaları sonucu görevleri sona ermiştir. Bkz.17 Ekim 1995 22436 sayılı RG ve 6 Haziran 1996 ve 22658 sayılı RG. 53. Hükümetin güven oylaması ve Anayasa Mahkemesinin bu konudaki kararı hakkında ayrıca bkz. Okşar, Mustafa (2013), 1982 Anayasası Çerçevesinde Bakanlar Kurulu, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.460-461 (dipnot 815).

64 Özbudun, s.342; Teziç, s.488-489.

65 TBMM İçtüzüğü m.125/5: "Başkanlık ikiyüzyetmişaltı milletvekili güvensizlik oyu kullandığı takdirde, Bakanlar Kurulu'na güvensizlik oy verildiğini aksi halde Bakanlar Kurulu'nun güvenoyu aldığını bildirir."

aleyhine verilen ve onların siyasi sorumluluğunu doğuran bir denetim aracıdır.⁶⁶ Bu noktada Başbakan aleyhine verilen gensorunun, esas itibarıyla hükümete yönelik olduğuna dikkat çekmek gerekir.⁶⁷ Zira daha önce de belirtildiği gibi Anayasa m.112/1'e göre Başbakan, hükümetin başıdır. Başbakanın görevinin sona ermesi halinde hükümetin de görevinin sona ereceği muhakkaktır.⁶⁸ Anayasa m.99/5'de ifade edildiği üzere gensoru neticesinde hükümetin düşürülebilmesi için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gerekmektedir. Oylamada güvensizlik oyları sayılacaktır.⁶⁹

Bu açıklamalara dayanarak hükümetin düşmesine neden olan güvenoyu mekanizmasının, hükümete karşı suç bakımından bir hukuka uygunluk nedeni oluşturmayacağı açık bir biçimde söylenebilir. Zira gerek görev başlangıcındaki gerekse de görev sırasındaki güven oylamaları, TCK m.312'nin düzenlediği suç tipini hukuka uygun hale getirecek biçimde gerçekleşmemektedir. TCK m.312'de düzenlenen suç tipi, cebir ve şiddet gibi hukuka aykırı birtakım fiillerle hükümetin düşürülmesinden bahsederken; güvenoyu mekanizmasında hükümetin düşmesiyle sonuçlanan usul tamamen Anayasa ve kanunların öngördüğü şekilde gerçekleşmektedir.

V. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

A. TEŞEBBÜS

Ceza Kanunu'nda öngörülen suç tipleri, kural olarak tamamlanmış suç tipleri biçimindedir. Yani kanun, suçun tamamlanmış halini cezalandıran hükümlere yer vermekte, teşebbüs halinde ise TCK m.35 söz konusu olmaktadır. Bazı suç tipleri bakımından ise kanun koyucu, korunan hukuki değere atfettiği önem nedeniyle suçun teşebbüs aşamasında kalmasını tamamlanmış suç gibi cezalandırmaktadır. Bu tip suçlar doktrinde kalkışma suçları,⁷⁰ tamamlanması

66 Gözler, s.268.

67 Tanör & Yüzbaşıoğlu, s.346; Aydın, Mesut (2010), Gensoru, Ankara, Orient Yayınevi, s.65. Bu noktada Teziç, Başbakanın şahsında sadece kolektif sorumluluğun somutlaştığını ve bakanlardan farklı olarak bireysel sorumluluğunun bulunmadığını ifade etmektedir. Bkz. Teziç, s.487.

68 Gözler, s.340,345; Atar, s.277.

69 Anayasa'nın 116. maddesine göre gerek görev başlangıcında gerekse de görev Meclis'ten güvenoyu alamayarak görevine son verilen Hükümetin yerine kırk beş gün içinde yeni Hükümet kurulamaz veya kurulduğu halde güvenoyu alamazsa Cumhurbaşkanı erken seçim kararı alabilecektir. Bu halde yönetimde boşluk olmaması için görevine son verilen Hükümet, yeni Hükümet göreve başlayana kadar görevine devam edecektir. Bkz. Atar, s.275-276; Tanör & Yüzbaşıoğlu, s.352.

70 Önder, Ayhan (1992), Ceza Hukuku Genel Hükümler, Cilt:II-III, İstanbul, Beta Yayınevi, s.56.

öne alınmış suçlar⁷¹ veya teşebbüs suçları⁷² şeklinde ifade edilmektedir.⁷³ Buradan hareketle failin teşebbüs aşamasında kalması tamamlanmış suç gibi cezalandırıldığından, TCK m.312’de düzenlenen hükümete karşı suçun bir kalkışma suçu olduğu söylenebilir.

Bir suça teşebbüsün söz konusu olabilmesi için suç tipinde öngörülen hareketin suçun tamamlanmasına yönelmesi gerekmektedir.⁷⁴ Bu anlamda suçun tamamlanmadığı ancak suçun icrasına yönelik hareketlerin tamamlanmış suç gibi cezalandırıldığı kalkışma suçlarına teşebbüs mümkün değildir.⁷⁵ Bu durum TCK m.35’in gerekçesinde “Ayrıca belirtilmelidir ki anayasal düzeni zorla değiştirmeye teşebbüs gibi, teşebbüs hareketlerinin bağımsız suç tipi olarak düzenlendiği suçlara teşebbüs mümkün değildir”⁷⁶ şeklinde ifade edilmektedir. Dolayısıyla TCK m.312’de düzenlenen hükümete karşı suç, teşebbüse elverişli değildir. Kural olarak hazırlık hareketleri cezalandırılmadığından, hükümete karşı suç bakımından ortaya çıkan fiilin belli bir ağırlıkta ve bu suçu işlemeye uygun olması, elverişli vasıtalar kullanılarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ancak kanun, hükümete karşı suç ile ilgili ortaya çıkabilecek hazırlık hareketi niteliğindeki bazı fiilleri ayrıca düzenlemiş ve cezalandırmıştır. TCK m.314’te düzenlenen silahlı örgüt ve TCK m.316’da düzenlenen suç için anlaşmayla ilgili hükümler bu kapsamdadır. Dolayısıyla hükümete karşı suç işlemek amacıyla silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi TCK m.314 bakımından sorumlu olacaktır. Aynı şekilde elverişli vasıtalarla hükümete karşı suç işlemek üzere iki veya daha fazla kişinin maddi olgularla belirlenen bir biçimde anlaşması halinde TCK m.316 uygulama alanı bulacaktır. Bu durumları TCK m.312’ye teşebbüs şeklinde değerlendirmek mümkün değildir.

B. İŞTİRAK

Ceza Kanunu’nda düzenleniş biçimine göre suçlar bir veya birden fazla kişi tarafından işlenebilmektedir. Bir kişi tarafından işlenmesi mümkün olan

71 İpekçioğlu, Pervin Aksoy (2009), Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.195.

72 Zafer, Hamide (2011), Ceza Hukuku Genel Hükümler; TCK m.1-75, 2.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s.376; Koca & Üzülmöz, s.374-375.

73 Kalkışma suçları, hazırlık hareketlerinin tamamlanmış suç gibi cezalandırıldığı bazı suçları ifade etmek için de kullanılmaktadır. Bkz. Önder, s.56; İpekçioğlu, s.195.

74 Koca & Üzülmöz, s.375.

75 Önder, s.56, 429-430; Koca & Üzülmöz, s.375.

76 Bkz. Özgenç, s.465.

suçlar, tek failli suçlar (bireysel suçlar) olarak ifade edilmektedir.⁷⁷ Ancak somut olayda bu suçların birden fazla kişi tarafından işlenmesine engel bir durum bulunmamaktadır.⁷⁸ Tek kişi tarafından işlenmesi mümkün olan bir suç, birden fazla kişi tarafından aralarında anlaşarak ve her biri değişik fiillerle suçun oluşumuna katkı sağlayarak işlenmesi halinde iştiraktan bahsedilmektedir.⁷⁹ Bazı suçlar bakımından ise suçun oluşması için birden fazla kişinin katılımı zorunludur. Bu tip suçlara, çok failli suçlar adı verilmektedir.⁸⁰

Çalışma konumuzu oluşturan hükümete karşı suç, kanunda tek failli suç olarak düzenlenmiştir. Bu anlamda kanun, hükümete karşı suçun bir kişi tarafından da işlenmesinin mümkün olduğunu belirtmektedir.⁸¹ Somut tehlike suçu olarak kabul ettiğimiz hükümete karşı suçun, kanaatimizce tek bir kişi tarafından işlenmesi neredeyse imkânsızdır. Zira tek bir kişi tarafından gerçekleştirilen fiilin, hükümeti ortadan kaldırmaya veya görevini yapamaz hale getirmeye elverişli olabilmesi oldukça zordur. Bu anlamda hükümete karşı suçun çoğunlukla birden fazla kişi tarafından işlenmesi söz konusu olabilir. Bu kişilerin aralarında anlaşmak suretiyle suçu işlemeleri halinde iştirakin varlığından bahsedilebilir. TCK m.312'de iştirakle ilgili özel bir düzenleme bulunmayıp, bu suç bakımından iştirakin her hali söz konusu olabilir.⁸² Dolayısıyla bu suçun iştirak halinde işlenmesi durumunda genel hükümlerdeki TCK m.37-39 uygulanacaktır. 765 sayılı Kanununun 147. maddesinde, iştirakle ilgili özel bir hüküm bulunmaktaydı. Buna göre hükümetin görev yapamaz hale gelmesi veya ortadan kaldırılmasını teşvik edenler için asıl failer hakkında öngörülen cezaya hükümlenmektaydı.⁸³

Hükümete karşı suç işlemek amacıyla TCK'da "Silahlı örgüt" ve "Suç İçin Anlaşma" başlıklarıyla düzenlenen 314 ve 316. maddelerdeki suçların

77 Sancar, Türkan Yalçın (1998), Çok Failli Suçlar, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.26-27; Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.587; Aydın, Devrim (2009), Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Ankara, Yetkin Yayınevi, s.23-24; Koca & Üzülmöz, s.385.

78 Sancar, s.27.

79 Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.587; Aydın (2009), s.24.

80 Özgenç, s.492; Özbek & Kanbur & Doğan & Bacaksız & Tepe, s.529; Artuk & Gökçen & Yenidünya (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.587; Aydın (2009), s.25.

81 Ancak Sancar'ın da belirttiği gibi bir suçun tek failli suçlardan olabilmesi için, somut olayda olmasa bile, kanunda soyut olarak tek kişi tarafından işlenmesinin mümkün olması yeterlidir. Bkz. Sancar, s.26.

82 Gerçekler, s.3100; Arslan & Azizağaoğlu, s.1253; Parlar & Hatipoğlu, s.4197.

83 Özek, s.268.

gerçekleşmesi halinde failin tek bir kişi olamayacağı daha önce belirtilmişti. Burada TCK 314 ve 316. maddelerdeki suçların, çok failli suçlar olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Bu suçlar da iştirak halinde işlenebilirler.⁸⁴ Ancak çok failli suçlara iştirak, kanunda belirtilen tipik hareketi gerçekleştirenler dışında, suçun işlenmesine katılan kişiler açısından söz konusu olacaktır.⁸⁵ Örneğin, hükümeti ortadan kaldırmak amacıyla silahlı örgüt kuran beş kişi TCK m.314'deki suçun failiyken, bu suçun işlenmesine yardım edenler hakkında diğer koşulların da varlığı halinde iştirak hükümleri uygulanacaktır.

C. İÇTİMA

Hükümete karşı suçu düzenleyen TCK m.312'nin, ikinci fıkrasında özel bir içtima haline yer verilmiştir.⁸⁶ Buna göre *“Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi hâlinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur.”* Bu bağlamda, kanunda amaç suç olarak düzenlenen hükümete karşı suçun işlenmesi sırasında ortaya çıkacak araç suçlar bakımından gerçek içtima kuralı uygulanarak, ayrıca cezalandırma yoluna gidilecektir.⁸⁷ Örneğin hükümete karşı suç işlenirken kasten öldürme suçu da işlenmişse her iki suçtan ayrı ceza verilecektir.⁸⁸

Bu noktada içtima hükümleri uygulanırken, hükümete karşı suç dışında işlenen suçun, hükümete karşı suçun unsuru olup olmadığını tespit etmek önem arz etmektedir. Eğer hükümete karşı suç dışında işlenen suç, hükümete karşı suçun unsuruysa tek cezaya hükmedilecektir. Örneğin cebir ve şiddet, hükümete karşı suçun unsuru olarak TCK m.312'de düzenlendiğinden, cebir ve şiddet için ayrı bir ceza söz konusu olmayacaktır.⁸⁹ Hükümete karşı suç ile yakından ilgili olan TCK m.313, 314 ve 316 bakımından ise konuyu ayrıca de-

84 Sancar, s.56; Aydın (2009), s.27.

85 Sancar, s.56.

86 Arslan & Azizağaoğlu, s.1253; Gerçeker, s.3099; Parlar & Hatipoğlu, s.4197.

87 Malkoç, s.4811.

88 TCK m.312'nin gerekçesinde, maddenin uygulanmasına ilişkin diğer hususlar hakkında yasama organına karşı suç (TCK m.311) ve anayasayı ihlal suçunun (TCK m.309) gerekçelerine bakılması gerektiği ifade edilmiştir. TCK m.312'deki içtima ile ilgili hükme aynen yer veren TCK m.311'in gerekçesinde ise şu ifadeler yer verilmiştir: *“Bu suçun işlenmesi sırasında kişiler öldürülmüş, kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri gerçekleşmiş ya da kişilerin veya kamu mallarına zarar verilmiş olabilir. Maddenin ikinci fıkrasında, bu suçlardan dolayı da ayrıca cezaya hükmolunacağı kabul edilmiştir.”* Bkz. Özgenç, s.1101-1102.

89 Gerçeker, s.3100.

ğ erlendirmek gerekmektedir. TCK m.316, hükümete karşı suçun da aralarında bulunduğu bazı suçları elverişli vasıtalarla işlemek amacıyla aralarında anlaşılan iki veya daha fazla kişiyi cezalandırmaktadır. Kanaatimizce hükümete karşı suç işlemek için aralarında anlaşılan kişiler, TCK m.312'deki suç işlemek için takdirde ayrıca TCK m.316'dan cezalandırılmamalıdır. Ancak TCK m.314 anlamında, hükümete karşı suç işlemek amacıyla silahlı örgüt kuran, yöneten veya bu örgüte üye olanların aynı zamanda hükümete karşı suç işlemeleri halinde hem TCK m.312'den hem de konumlarına göre TCK m.314'ten cezalandırılması gerekmektedir. Zira TCK m.312'deki suç, silahlı örgüt olmadan da işlenebilmektedir. TCK m.313'te ise Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne karşı silahlı isyan suçunu düzenlenmiştir. Bu suç bakımından korunan hukuki değer, TCK m.312'deki suçtan farklı olarak devletin otoritesi ve güvenliğidir.⁹⁰ Ancak hükümete karşı silahlı isyan, hükümeti ortadan kaldırmak veya görev yapamaz hale getirmek için gerçekleştirirse, TCK m.313'teki suç, TCK m.312'nin unsuru haline gelecektir. Bu durumda bu suç işlemeyenler, yalnızca TCK m.312'den cezalandırılmalıdır.

VI. SUÇUN TAKİBİ VE YAPTIRIMI

Hükümete karşı suç, şikâyete bağlı suçlardan olmayıp, bu suça ilişkin soruşturma ve kovuşturma re'sen yapılır. TCK m.13/1-b gereği bu suçun vatanında veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi hâlinde Türk kanunları uygulanacaktır. Bu durumda yabancı bir ülkede mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olsa bile, Adalet Bakanı'nın talebi üzerine Türkiye'de yargılama yapılacaktır (TCK m.13/2). Hükümete karşı suç işlemeyenler hakkında TCK'da öngörülen yaptırım, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır (TCK m.312/1). 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 3. maddesi, hükümete karşı suçun da aralarında bulunduğu birtakım suçları terör suçu olarak kabul etmiştir. Aynı kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasında terör suçlarını işlemeyenler hakkında ilgili kanunun belirlediği cezaların yarı oranında artırılarak verileceği düzenlenmiştir.⁹¹ Soruşturma ve kovuşturma usulüyle ilgili olarak ise 3713 sayılı kanunun 10. maddesinde ayrıntılı hükümler bulunmaktaydı. Ancak bu maddede, 6526 sayılı kanunun 19. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.⁹² Şu halde

90 Arslan & Azizağaoğlu, s.1255; Parlar & Hatipoğlu, s.4199.

91 Terörle Mücadele Kanunu m.5/1: "3 ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işlemeyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adli para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Bu suretle tayin olunacak cezalarda, gerek o fiil için, gerek her nevi ceza için muayyen olan cezanın yukarı sınırı aşılabılır. Ancak, müebbet hapis cezası yerine, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur."

92 6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda

hükümete karşı suç için görevli mahkeme, 5235 sayılı kanununun 12. maddesi gereği ağır ceza mahkemeleridir. Bu suç hakkında öngörülen dava zamanaşımı süresi TCK m.66/1-a gereğince otuz yıldır. Ancak bu suçun yurt dışında işlenmesi hâlinde dava zamanaşımı uygulanmayacaktır (TCK m.66/7).

SONUÇ

Hukuk dışı müdahalelerden hükümetleri korumak amacıyla hem yürürlükteki hem de mülga Ceza Kanunu'nda bazı hükümlere yer verilmiştir. Hükümete karşı suçu düzenleyen TCK m.312, benzer düzenlemeye yer veren 765 sayılı TCK'nın 147. maddesinden farklı olarak bu suça teşebbüs halini tamamlanmış suç gibi cezalandırmaktadır. Bu anlamda TCK m.312'ye göre cezalandırılabilir fiil, cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs etmektir. Ancak cebir ve şiddet kullanarak ortaya çıkan ve hükümeti ortadan kaldırma veya görev yapmasını engelleme amacı taşıyan her fiil, TCK m.312 kapsamında değerlendirilmemelidir. Zira somut tehlike suçu olan hükümete karşı suçun oluşması bakımından tipik hareketin, suçun konusunu tehlikeye düşürmesi, suçun işlenmesine elverişli, belli bir ağırlıkta olması ve elverişli araçlarla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nitelikte olmayan fiiller başka suçları oluşturmakla birlikte, hükümete karşı suça sebebiyet vermeyeceklerdir. Hükümete karşı suç, kanunda tek kişi tarafından işlenmesi mümkün olan bir suç şeklinde düzenlenmiş olsa da somut tehlikenin oluşması çoğunlukla birden fazla kişinin varlığını gerekli kılmaktadır.

Bu suç bakımından failinin amacı veya suçu işleme saiki önemli olmayıp, cebir ve şiddet kullanmak suretiyle hükümeti ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını engellemeye yönelik bir fiilin, fail tarafından bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi yeterlidir. Kanundaki düzenlemede, cebir ve şiddet unsurlarına yer verildiğinden, hükümetin, Anayasa ve kanunlara uygun olarak düşürülmesi halinde suçun oluşmasından bahsetmek mümkün olmayacaktır. Hükümete karşı suç işlenirken ortaya çıkan başka suçlar bakımından fail ayrıca cezalandırılacaktır. Ancak bu suçlar hükümete karşı suçun unsuru oluşturuyorsa, fail hakkında her bir suç için ayrı ayrı ceza verilmeyecek, tek cezaya hükmolunacaktır.

Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 21.02.2014, RG, 06.03.2014, Sayı:28933 (Mükerrer).

KAYNAKÇA

Arslan, Çetin & Azizağaoğlu, Bahattin (2004), Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara, Asil Yayınevi.

Artuk, Mehmet Emin & Gökçen, Ahmet & Yenidünya, Ahmet Caner (2013), Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Artuk, Mehmet Emin & Gökçen, Ahmet & Yenidünya, Ahmet Caner (2013), Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Artuk, Mehmet Emin (1996), 'Hürriyeti Tahdit Cürmü', Halid Kemal Elbir'e Armağan, İstanbul, ss.48-85.

Atar, Yavuz (2007), Türk Anayasa Hukuku, 4.Baskı, Konya, Mimoza Yayınevi.

Aydın, Devrim (2009), Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Aydın, Mesut (2010), Gensoru, Ankara, Orient Yayınevi.

Centel, Nur & Zafer, Hamide & Çakmut, Özlem (2011), Türk Ceza Hukukuna Giriş, 7.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

Donay, Süheyl (2007), Türk Ceza Kanunu Şerhi, İstanbul, Beta Yayınevi.

Gerçekler, Hasan (2011), Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, 2. Cilt, Ankara, Ütopya Grafik Yayınevi.

Gören, Sami (2012), En Son Değişikliklerle Açıklamalı-İçtihatlı; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Gözler, Kemal (2010), Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 10.Baskı, Bursa, Ekin Yayınevi.

Gözübüyük, Abdullah Pulat, Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, 2. Cilt (Madde 125-281), 5.Baskı, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları.

Hakeri, Hakan (2012), Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

İçel, Kayıhan & Sokullu-Akıncı, Füsun & Özgenç, İzzet & Sözüer, Adem & Mahmutoğlu, Fatih S. & Ünver, Yener (2000), İçel Suç Teorisi (2. Kitap), 2.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

İpekçioğlu, Pervin Aksoy (2009), Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Koca, Mahmut & Üzülmöz, İlhan (2012), Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Malkoç, İsmail (2013), Açıklamalı Türk Ceza Kanunu (Son Değişiklikler ve İctihatlarla), 4. Cilt (Madde 242-345), Ankara.

Okşar, Mustafa (2013), 1982 Anayasası Çerçevesinde Bakanlar Kurulu, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Önder, Ayhan (1992), Ceza Hukuku Genel Hükümler, Cilt:II-III, İstanbul, Beta Yayınevi.

Özbek, Veli Özer & Kanbur, Mehmet Nihat & Doğan, Koray & Bacaksız, Pınar & Tepe, İlker (2013), Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Özbudun, Ergun (2010), Türk Anayasa Hukuku, 11.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Özek, Çetin (1967), Siyasi İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Özgenç, İzzet (2005), Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Parlar, Ali & / Hatipoğlu, Muzaffer (2008), Türk Ceza Kanunu Yorumu, 4. Cilt (Madde 223-345), 2.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Sancar, Türkan Yalçın (1998), Çok Failli Suçlar, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Savaş, Vural & Mollamahmutoğlu, Sadık (1995), Türk Ceza Kanununun Yorumu, 2. Cilt, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Soyaslan, Doğan (2012), Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Tanilli, Server (1993), Devlet ve Demokrasi; Anayasa Hukukuna Giriş, 7.Baskı, İstanbul, Cem Yayınevi.

Tanör, Bülent & Yüzbaşıoğlu, Necmi (2001), 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, 2.Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Teziç, Erdoğan (2012), Anayasa Hukuku, 14.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.

Yaşar, Kenan Evren (2014), 'Karşılaştırmalı Olarak Anayasayı İhlal Suçu', Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Sayı: 1-2, Cilt: 2, ss.189-234.

Yaşar, Osman & Gökcan, Hasan Tahsin & Artuç, Mustafa (2010), Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Ankara, Adalet Yayınevi.

Zafer, Hamide (2011), Ceza Hukuku Genel Hükümler; TCK m.1-75, 2.Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.